

Kako mlato (ječmenove tropine) hraniti, da se ne skisa.

„Novicam“ je došla od nekega gospoda, ki je v Kozlerjevi pivarni kupil mlato za živinsko krmo, pritožba, da je to mlato tako skisano, da ga nobena živina pokusiti noče in zdaj ni za drugo ko za gnoj. Ker so „Novice“ lansko leto to živinsko krmo priporočale živinorejcem in se oni gospod v svoji pritožbi sklicuje na to priporočilo, zdela se nam je častna reč opravičiti se, da svet ne misli, da priporočamo nalašč slabo blago. Poslali smo toraj zanesljivega moža v pivarno bratov Kozlerjev in ta nam po tem, kar je videl in slišal, poroča sledeče:

Mlato je pri živinorejcih, vzlasti pri mlekarjih ljubljanske okolice tako obrajtana krma za govejo živino, da se z njo kar trgajo; pivarna ga jim komaj sproti dosti daje. Ko je bil naš poročevalec v pivarni, je čakalo več voz na mlato, in ko je to prišlo s kotla, so kmetje še gorko naložili na vozove ter odpeljali. Pravili so, da njihova živina kar nič več ne mara druge krme, in kmetica, ki je naložila mlata dva čebra, je rekla, da krave dajo zdaj skoro dvakrat toliko mleka, kakor o navadni klaji.

„Kako pa ravnate, da se vam mlato domá ne skisa?“ praša naš poročevalec.

„Ej, to ni nobena umetnost“, odgovori kmetič, „ko ga domú pripeljem, ga denem v kad, zalijem z vodo, da par prstov nad mlatom stoji, in tako se mi drži 14 dni in še več, ne spridi se pa ne. Še celó voda se ne vmsradí, ampak živina jo prav rada ima, ker je sladka.“

To je zvede lnaš poročevalec od kmetov, ki uže več let jemljo mlato iz pivaren.

Če se toraj mlato skisa, je krivo temu kaj drugega, in to je: če se pusti dolgo nepokrito na gorkoti ali na zabuhlem kraji, kjer je razpostavljeno zraku, da začinja gnjiti. Glavna reč je, zakriti ga tako, da nima nobenega duška. Zato se dolgo hrani tudi v kádéh, ako se te s slamo in deskami pokrijejo in še s kamenjem obtežé tako, da ne more zrak do njega od nobene strani. Take kádi so najbolje, ako jih zakoplješ v zemljo.

Kako pokladati mlato živini, o tem so lansko leto „Novice“ uže obširneje pisale. Vsaki pot se namreč dodá po dve do tri lopate v vodi namočenega mlata rezanci (škopi), ki se navadno živini daje; vse to se zalije z vodo tako, da živine ni treba pozneje še na vodo goniti; zato zadostuje že navadni škaf. Poklada se pa po trikrat na dan, če se živina ne goni na pašo; pa tudi če se zunaj pase, je dobro dati jej te zmesi, da si „zobe opere“.

Mislimo, da bo dotični gospod zadovoljen s tem pojasnilom; morda se je njemu mlato skisalo zato, ker se ž njim ni tako ravnalo, kakor je tu povedano, ali pa je dobil iz pivarne le ostanke, kar se nam pa manj verjetno zdi, kajti naš poročevalec je videl, da ni prav nobene zaloge, ampak se mlato sproti prodaja in odvaža.

Gospodarske skušnje.

* *Da se sir obvaruje črvov*, naj se poper v moko zmelje in ta poprova moka s kropom popari, ž njo pa hleb umije. Če se to dvakrat stori, se do dobrega pokončajo črvi v siru. — Tako svetuje „Prakt. Landwirth.“

Gospodarske novice.

* *Švajcarji prosijo papeža pomoči za varstvo tičev.* Švajcarsko društvo za varstvo ptic je nedavno sv. očetu v Rim poslalo latinsko spomenico, v kateri ga prosi, naj Italijanom na srce položi usmiljenje do ptic pevalic, ki so kmetijstvu nezmirne dobrotnice. Znano je namreč, da se nikjer na svetu ptice ne ubijajo tako nemilostljivo kakor na Laškem (v Italiji), kamor se v pozni jeseni iz mrzlejših dežel selijo, da bi ondi čez zimo ostale in se spomladi zopet vrnile v domače dežele. Al Talijani jim neusmiljeno strežejo po življenji, ker jim je rajž z majhnimi ptički zeló priljubljena jed. — Ko je dunajska vlada leta 1870. skor po vseh deželnih zborih našega cesarstva dala snovati našim bralcem znano postavo za varstvo ptičev, je obljubila, da pri italijanski vladi doseže milost ptičem, al — Lah ne mara za usmiljenje, kjer gré za njegov želodec. Zato tudi ni pričakovati, da bi sv. oče mogli zadostiti gori navedeni spomenici švajcarskega društva.

O zadevah poročevalcev v komisijah za uravnavo zemljiškega davka.

V 9. listu dunajskega časnika „Grundbesitzer-Organ für die Grundsteuer-Regulierung“ beremo sledeče „poslano“:

„Častiti gospod vrednik! V vašem cenjenem listu smo nedavno čitali članek: „Enkrat tudi kaj za poročevalce in ne proti poročevalcem.“ V tem članku se je med drugim povdarjalo, da se poročevalci (referenti) komisij za uravnavo zemljiškega davka ne izpuščajo iz služeb drugače, kakor če so bili po disciplinarni preiskavi krivi spoznani. Ta trditev pa je v nasprotji temu, kar smo uže mnogokrat doživeli in to posebno na Kranjskem, kjer deluje 12 poročevalcev. In nič manj kot 24 poročevalcev je v tej „srečni“ deželi iz službe odstranjenih bilo in še le letos malo pred začetkom vcenitve se je več takim domačim poročevalcem služba odpovedala, kateri so 6 do 9 let pri uravnavi zemljiškega davka tukaj služili, in to brez poprejšnje odpovedi in brez preiskave malo mesecev pred popolno končano vcenitvijo; mahoma jim je ministerstvo službo vzelo brez vsakoršne denarne odškodnine, kakor jo §. 20. pristojbinega regulativa predpisuje. Lahko se razume, kakošen žalosten vtisek je to postopanje naredilo na uradnike, ki so zdaj še v službi! Dotični provizorični uradniki, katere je ta britka osoda zadela, in ki so svoje zdravje žrtvovali svoji slabo plačani službi ter dolžnosti svoje v okrajnih cenilnih komisijah zvesto spolnovali, mislijo zbornici poslancev ali pa cesarski kraljevi državni sodnji pritožbo vložiti zarad tacega nepostavnega postopanja ž njimi.“

Mnogo poročevalcev, ki vsi potrji in z veliko skrbjo za-se in za svojo rodovino v prihodnji čas gledajo.

Anton Janža, mladi slovenski kmet,
ces. kralj. profesor čebelarstva na Dunaji.

Zgodovinska črtica.

Da je naš Janža čebelarstvo učil na Dunaji, je zeló znana stvar, — kedaj in kako pa je prišel tje za učitelja čebelarstva, je manj znano, zato gotovo vstrežemo mnogim našim čitateljem, ako jim to na kratko povemo po popisu, ki ga o zgodovini čebeloreje na Kranjskem nahajamo v poslednjem listu dunajske „Landw. Zeitg.“ od pl. Radicsa.

Anton Janža, leta 1741. v Rodnah blizo Radoljice na Gorenškem rojen, je po vsem Slovenskem, kjer se naši kmetje od nekdanj radi s čebelorejo pečajo, slovel tako, da je pri gospóskah veljal za prvega izvedenca v čebelarstvu in da je celó cesarica Marija Terezija, katera je s posebno ljubeznijo skrbela za napredek kmetijstva in pod katero se je ustanovila naša kmetijska družba, izvedela njegovo slavo.

Poklicala je leta 1769. našega Antona, takrat 28 let starega, na Dunaj z naukazom, naj začne učiti čebelarstvo ter mu za to šolo prepustila najprej cesarski vrt „Augarten“, pozneje pa vrt v Belvederu.

Janža prišedši na Dunaj ni ne besedice znal nemški in je v nemškem Dunaji začel čebelorejo predavati v slovenskem, maternem svojem jeziku. Kako to? Na strani je imel nemškega jezika zmožnega rojaka Kranjca, ki je učencem Janževim slovenski govor tolmačil v nemško besedo toliko časa, da je Janža sam mogel podučevati učence svoje v nemškem jeziku, in to, kar je učil, s pomočjo Blaža Kumerdeja spisal v nemškem jeziku.

Leta 1770. uže je Janža postal pravi cesarski kraljevi profesor in kmalu potem je v nemškem jeziku pod naslovom: „Kleine Abhandlung über das Schwärmen der Bienen“ na svitlo dal poduk o rojenji čebel, s katerim si je pridobil veliko hvalo tadanjih čebelorejcev.

Do izdanja cele knjige o čebelarstvu pa ni prišel Janža, kajti l. 1774. je umrl, ne še polnih 33 let star.

Njegove spise v čebelarstvu je potem na svitlo dal njegov naslednik, prof. Jožef Münzberg, leta 1775. pod naslovom: „Des Anton Janscha sel. sehr erfahrenen Bienenwirthes und kais. königl. Lehrers der Bienenzucht zu Wien, hinterlassene vollständige Lehre von der Bienenzucht“. To nemško knjigo je leta 1792. poslovenil župnik J. Goličnik na Štajarskem. Nemško knjigo pa v drugem natisu je v Levovu l. 1807. na svitlo spravil Kranjec Martin Kuralt.

Na podlagi Janževega čebelarstva je Dainko, kaplan v Radgonu na Štajarskem, leta 1831. v Gradcu na svitlo dal „Čebelarstvo“ itd. —

To so zanimive zgodovinske črtice o našem rojaku, ki je redko čast dosegel, da je kot mlad kmet prišel za učenika čebelarstva na Dunaj, kjer je s slovenskim jezikom Nemce učil čebelarstva.

Vredno bi bilo, da bi bili leta 1869. Slovenci obhajali stoletnico v spomin slavnemu Antonu Janži. — Naj te vrstice namestujejo zamujeno!

Podučne stvari.

Kranjci, snujte kmetu na pomoč posojilnice ali založnice!

V državnem zboru so se pri pogovoru o oddelku proračuna kmetijskega ministerstva čuli razni glasovi, ki so tožili o žalostnem stanju kmetijskega ljudstva. Poljsk poslanec je radi tega zahteval, naj bi vlada osnovala kmetijske posojilnice. To me je napotilo, da priporočam kranjskim rojakom ustanovitev posojilnic ali založnic.

Najprvo se hočem izjaviti proti predlogu, da bi vlada, to je, uradniki, take zavode osnovali. Od ene strani bi sicer dobro bilo, ako bi po kakem sklepu državnega zbora vlada svojim starim ali novim uradnikom to naročila, kajti potem bi morda vsaka dežela nekaj takih zavodov dobiti utegnila. Al ker vemo iz izkušnje, da v Avstriji novi uradi tudi nova bremena, nove davke nalagajo, ker pomnoženje njihovih poslov tudi

veliko pomnoženje drago plačanih uradnikov za posledico ima, zato bi mi ne priporočali, da bi snovanje takih zavodov vlada v roke vzela.

Čemu bi pa okrajne posojilnice ali založnice Kranjcem bile?

Kranjska dežela ima denarne zavode samo v Ljubljani, namreč hranilnico, eskomptno banko, novo osnovano posojilnico in trgovsko pomočno društvo. Zunaj Ljubljane ne najdeš nikjer denarnega zavoda.*) Ako si kmet ali kdorkoli prihrani krajcar, ki ga ravno neobhodno ne potrebuje, ne more ga drugod koristno založiti, kakor ravno v Ljubljani, kjer ga navadno založi v njemu edino znani „hranilnici“. Ali tu mu vendar to težko dé, da dobi tako majhne obresti, namreč samo 4 $\frac{1}{2}$ od sto. Toda ti ljudje, kateri denar na obresti nalagati morejo, nam se še toliko ne smilijo, kolikor tisti, kateri nagle pomoči potrebujejo. In teh je žalibog veliko število! Redko dobi že kranjski kmet iz ljubljanske hranilnice pomoči, in če je dobi, koliko potov in stroškov ga to stane! V drugih deželah pomagali so si razni okraji s tem, da so osnovali svoje posojilnice ali založnice. Dasiravno veselo delovanje pri teh napravah nekaj zavira to, da vlada od čistega dobička jako velik davek zahteva, vendar naj bi to kranjskih domoljubov ne strašilo, da ne bi poskušali v posameznih okrajih take denarstvene zavode v življenje sklicati. Koliko bi s tem ljudstvu vstregli, ne more se v kratkih potezah obrisati.

V nekem kraju na Slovenskem, a na Kranjskem ne, osnovala se je bila pred leti posojilnica, in zdaj je vse ljudstvo ž njo neizmerno zadovoljno. Kdor koli si je krajcar prihranil, lahko ga nese v bližnji trg v založnico, kjer se mu obresti po 6 $\frac{1}{2}$ od sto zaračunijo. In ako hoče posestnik od zavoda pomoči, posojila dobiti, družega mu ni treba, kakor da se vpiše v društvo kot družabnik. Kot tak mora plačati 1 gld. vstopnine in se zavezati, da plača na leto 6 gold. družtenine. Toda vplačani ta denar je njegova lastnina, dobiva od njega 6 $\frac{1}{2}$ od sto obresti in kedar mu ta glavica (kapital) naraste do 60 gld., sme jo vzdigniti. — To so družabnikove dolžnosti. Pravico pa ima do izposojil iz društva. Ni mu v ta namen treba vlagati kolekovanih prošinj in toliko plačevati, kakor pri izposojevanju iz hranilnic. Iz posojilnice dobi denar na menjico, ako pripelje seboj dva zanesljiva moža kot poroka ali akceptanta menjice, ki se navadno izdajajo na 6 mesecev in se večkrat tudi na daljši čas podaljšajo. Odkar se je v tem kraju posojilnica osnovala, zginili so vsi oderuhi, kateri so neizmerne visoke obresti zahtevali.

Koliko je še na Kranjskem takih oderuhov, ki pijejo človeku kri kakor pijavka! Dokler se ne naredi postava zoper oderuhe, so take posojilnice velike dobrotnice. Pri teh vzajemnih društvih se nabere, če tudi je davek od njih celó velik, vendar precejšnji dobiček, ki se more razdeliti med družabnike, ali pa v kakošen občno koristen namen obrniti.

Pred vsem se ve da je treba, da pride vodstvo društva v poštene, delavne in izvedene može, kateri začetkoma obilno delo zastonj opravljajo in še le takrat odškodnino zahtevajo, kedar društvo s precejšnjim letnim dobičkom dela. Možje nadalje, kateri društvo vodijo, poznati morajo materijalno stanje družabnikov popolnem. V društvo naj se posestniki, kateri so uže skoro čisto ubožali, ne jemljó; taki bi društvo le radi molzli, in mu le malo poročta dajali. Pri izposojevanju

*) Po statistiki, katero je na svitlo dala kranjska trgovska in obrtnijska zbornica, se nahaja neka založnica v Metliki in Zagorji. Vred.